

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-125>

УДК 334:330

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БУДІВНИЦТВІ

THEORETICAL ASPECTS OF FORMING A STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES IN CONSTRUCTION

Плотнікова Марія Федорівна
кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2852-3009>

Яковенко Олег Сергійович
аспірант,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2628-3397>

Plotnikova Mariia, Yakovenko Oleh
Polissia National University

Актуальність теми статті визначається тим, що зростаюча невизначеність ведення бізнесу, спричинена кризовими явищами в економіці та інші негативні фактори спонукають вітчизняні компанії шукати нові ринки збуту, здійснювати диверсифікацію виробництва та інші стратегії, щоб вижити на внутрішніх і міжнародних ринках. У роботі узагальнено теоретичні аспекти формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві. З'ясовано, що у процесі формування та реалізації стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві важливим є повне врахування зовнішніх обставин, потенційних можливостей і загроз, а також сильних і слабких сторін компанії. Зроблено висновок, що розробка та реалізація такої стратегії вимагає забезпечення суб'єктів господарювання всіма видами ресурсів: людськими, фінансовими, енергетичними, інформаційними, технологічними. Формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві повинно бути забезпечено державною підтримкою на всіх рівнях управління для прийняття підприємцями ефективних управлінських рішень, здатних вирішити ключові проблеми як власного бізнесу, так і зростання обсягів реалізації будівельної продукції в країні.

Ключові слова: стратегія, підприємницька діяльність, формування розвиток, будівництво, теоретичні аспекти.

The relevance of the topic of the article is determined by the fact that the growing uncertainty of conducting business, caused by crisis phenomena in the economy and other negative factors encourage domestic companies to seek new markets, diversify production and other strategies to survive in domestic and international markets. The work generalizes the theoretical aspects of the formation of a strategy for the development of entrepreneurial activity in construction. It is noted that there are two opposing views on understanding the concept of strategy. The first view states that a strategy is a long-term plan for achieving a certain goal, and the second view argues that strategy formation is the process of finding a specific goal and creating a long term plan for its achievement. Another view of strategy describes it as a focused, long-term path of development that should lead the system to its chosen goal. The author's definition of the strategy of development of the subject of entrepreneurial activity, under which should be understood the main direction of certain rules and principles, which is implemented with the help of available economic resources and taking into account possible actions of competitors, which leads to the final result, leaving the freedom of choice, considering changes in the environment. It is noted that entrepreneurial activity in construction can be carried out by direct production of any product, and can also be classified by different signs and directions. It was found that in the process of forming and implementing the strategy of development of entrepreneurial activity in construction, it is important to take full account of external circumstances, potential opportunities and threats, as well as the strengths and weaknesses of companies. It was concluded that the development and implementation of such a strategy requires providing economic entities with all kinds of resources: human, financial, energy, information, technological. Formation of strategy of development of entrepreneurial activity in construction should be provided

with state support at all levels of management for entrepreneurs to take effective management decisions capable of solving the key problems of both their own business and the growth of sales volumes of construction products in the country.

Keywords: strategy, entrepreneurial activity, formation development, construction, theoretical aspects.

Постановка проблеми. Рівень життя населення країни визначає її економічний розвиток. Оскільки при низькому життєвому рівні та відсутності платоспроможного попиту підприємництво втрачає сенс, а розвиток підприємницької діяльності спрямований саме на досягнення такого результату. Це особливо стосується сфери будівництва, яка є однією з основних системоутворюючих сфер економіки України. Тим не менш, підприємство в кожній країні має свої особливості, які потрібно враховувати, щоб максимізувати ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Багато дослідників вивчали організацію підприємницької діяльності в цілому та підприємницької діяльності в будівництві. Серед них: К. Богун [1], З. Варналій [2], Т. Васильців [3], Л. Воротіна [4], А. Гойко [5] та ін.

Питання стратегій розвитку суб'єктів господарювання України висвітлені у працях багатьох вчених економістів та практиків, таких як І. Єпіфанова [6], В. Ковальчук [7], Л. Олійник [8], О. Трухан [9], І. Тесленок [10] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але, проведений аналіз наукової літератури показав, що існує потреба провести узагальнення теоретичних аспектів формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві, оскільки цей напрям є недостатньо вивченим та потребують ретельного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнення теоретичних аспектів формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростаюча невизначеність ведення бізнесу, спричинена кризовими явищами в економіці, нестачею джерел фінансування, падінням купівельної спроможності населення та багатьма іншими факторами, спонукає вітчизняні суб'єкти господарювання до пошуку нових ринків збуту, диверсифікації виробництва та інших дій для виживання на внутрішньому та зовнішньому ринках. За таких обставин підприємницькі структури повинні адаптуватися до змін зовнішнього середовища, щоб підвищити конкурентоздат-

ність і забезпечити стійкість розвитку як зараз, так і в майбутньому. Формування ефективної стратегії розвитку є першим кроком до реального розв'язання зазначених проблем.

Два протилежні погляди існують щодо розуміння концепції стратегії. Перший погляд стверджує, що стратегія – це довгостроковий план досягнення певної мети, а другий погляд стверджує, що формування стратегії – це процес пошуку певної мети та створення довгострокового плану її досягнення. Інший погляд на стратегію описує його як цілеспрямований, довгостроковий шлях розвитку, який повинен привести систему до її вибраної мети.

Унікальне визначення поняття «стратегія» підтверджує його складність, багатоплановість і неоднозначність. Загалом стратегію можна визначити як план дій компанії щодо її позиції у зовнішньому середовищі.

Підприємницьку стратегію розглядають якості узагальнювальну модель дій, необхідних для досягнення конкурентних переваг на ринку [11].

Так, П. Друкер виділяє чотири типи підприємницьких стратегій (способи ведення бізнесу) [12]:

- 1) бути «найспритнішим серед найкращих»;
- 2) «влучати у слабке місце»;
- 3) шукати і захоплювати «екологічні ніші»;
- 4) змінювати економічні характеристики продукту, ринку чи галузі.

Термін «розвиток» розуміється в сучасній філософії як закономірна, постійна, цілеспрямована зміна матеріальних і ідеальних об'єктів. Наявність усіх зазначених характеристик одночасно дозволяє відрізнити процеси розвитку від інших змін. Розвиток означає зміну складу або структури об'єкта (виникнення, трансформація або зникнення його елементів і зв'язків).

Існує дві протилежні групи властивостей розвитку, які можна визначити, аналізуючи точки зору науковців щодо трактування поняття «розвиток» (рис. 1).

У більшості випадків дослідники теорії розвитку віддають перевагу привалюванню першої групи ознак, притаманних розвитку.

Згідно з визнанням різноманітності форм існування матерії та свідомості, розвиток [13]:

1) неорганічної матерії (її фізичної та хімічної форм);

2) органічної матерії (її біологічної форми);

3) соціальної матерії (її суспільно-економічної та політичної форм);

4) свідомості (таких її форм, як наука, мораль, ідеологія, правосвідомість, релігія та ін.).

Над думку авторів, під стратегією розвитку суб'єкта підприємницької діяльності слід розуміти головний напрям певних правил та принципів, який реалізується за допомогою наявних економічних ресурсів і з урахуванням можливих дій конкурентів, що приводить до кінцевого результату, залишаючи свободу вибору, враховуючи зміни в навколишньому середовищі.

Що стосується будівництва, то важлива роль, яка відведена будівельним підприємствам, вимагає якісного його забезпечення всіма необхідними ресурсами: людськими, фінансовими, енергетичними, інформаційними, технологічними. Тобто, розвиток будівельних підприємств є важливим для досягнення стратегічних цілей національного господарства України [15].

Підприємницька діяльність у будівництві може здійснюватися шляхом безпосереднього виробництва будь-якої продукції, а також може бути класифікована за різними ознаками та напрямками (табл. 1).

Під стратегічними цілями розвитку підприємницької діяльності в будівництві ми розуміємо офіційні цілі, які мають бути досягнуті в

довгостроковій перспективі. Крім того, принцип реалістичності має бути основою для визначення стратегічної цілі стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві.

Аналіз наукової літератури дав змогу відокремити фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві:

- потреби споживачів будівельної продукції;

- наявність можливості та часу, необхідних для впровадження різноманітних нововведень;

- глобалізація діяльності;

- наявність необхідних ресурсів;

- жорстка конкуренція;

- ступінь поточної технології та можливості її зміни;

- характер і обсяг сучасних інформаційних технологій;

- кадровий потенціал тощо.

У процесі формування та реалізації стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві важливим є повне врахування зовнішніх обставин, потенційних можливостей і загроз, а також сильних і слабких сторін компаній. Для досягнення цих вимог необхідно враховувати певні принципи, які використовуються при розробці стратегії розвитку суб'єктів підприємництва. До них належать:

- інноваційність – наявність певних обставин, коли стратегії змінюються разом, що призводить до змін у різних сферах діяльності суб'єкта підприємницької діяльності;

Рис. 1. Полярні групи властивостей розвитку

Джерело: [14]

Таблиця 1

Класифікація підприємницької діяльності в будівництві

Ознаки класифікації	Характеристики підприємницької діяльності			
1. По сфері діяльності	Промислове будівництво	Цивільне (житлове і соц.-культ.-побутове)	Транспортне і автодорожнє	Сільське
2. По організаційно-правовому статусу	Без створення юридичної особи	Приватне	Колективне	Товариство з обмеженою відповідальністю
	Мале підприємство	Акціонерне товариство	Господарчі об'єднання	Спільні підприємства
3. За формами власності	Індивідуальна	Приватна	Колективна	Державна
4. По кількості власників	Індивідуальна, приватна	Сімейна	Колективна	Змішана, спільна
5. По масштабах виробництва	Мале підприємство чисельністю до 50 чоловік	Середнє – від 50 до 1000 чоловік	Велике – більш за 1000 чоловік	

Джерело: побудовано за [16]

– визначення лінії поведінки – розробка таких узагальнених завдань, які допомогли б персоналу діяти оперативно та відповідали філософії управління суб'єктом підприємницької діяльності;

– ієрархічність – побудова стратегії із врахуванням конкретних функціональної та організаційної структур суб'єкта господарювання;

– взаємозв'язок з умовами діяльності - врахування всіх важливих факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища в стратегії;

– конкретність – створення реальних конкурентних переваг порівняно з іншими суб'єктами підприємництва;

– ефективність – створення таких компонентів, зв'язків і взаємодій у структурі стратегічного набору, яка забезпечує найкращі параметри функціонування та розвитку бізнесу.

Одним із головних завдань стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві є підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання по різних сферах (інвестиційній, інноваційній, технологічній тощо). У галузі будівництва, конкурентоспроможність суб'єктів підприємницької діяльності залежить від формування та реалізації ефектної стратегії розвитку підприємства у будівельній сфері, яка в свою чергу побудована на принципах раціонального використання виробничого, фінансового, маркетингового, інноваційного та кадрового потенціалу.

Підприємство в будівництві та створення ефективних стратегій розвитку вимагають державної підтримки та вдосконалення нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні, а також технічної, фінансової та наукової допомоги будівельним компаніям. Крім того, важливим питанням є здатність держави створити умови для підприємця, які дозволять йому прийняти самостійне, ініціативне рішення, яке, на його думку, буде найбільш ефективним, діючим і максимально прибутковим, приносячи користь як суспільству, так і країні.

Висновки. У результаті узагальнення теоретичних аспектів формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві зроблено висновок, що розробка та реалізація такої стратегії вимагає забезпечення суб'єктів господарювання всіма видами ресурсів: людськими, фінансовими, енергетичними, інформаційними, технологічними. Формування стратегії розвитку підприємницької діяльності у будівництві повинно бути забезпечено державною підтримкою на всіх рівнях управління для прийняття підприємцями ефективних управлінських рішень, здатних вирішити ключові проблеми як власного бізнесу, так і зростання обсягів реалізації будівельної продукції в країні.

Перспективою подальших досліджень має стати аналіз методичних підходів до формування стратегії розвитку підприємницької діяльності будівельних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богун К. В., Каплунова А. М. Роль малого підприємництва у розвитку будівельного комплексу. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Eco_nomics/9_85641.doc.htm
2. Варналій З. С., Сизоненко В. О. Основи підприємницької діяльності: навч. посібник. Київ : Знання України, 2004. 404 с.
3. Васильців Т. Г. Економіка малого підприємства: навчальний посібник / Т. Г. Васильців, О.І. Іляш, Н. Г. Міценко; за ред. д-ра екон. наук Т. Г. Васильціва. Київ : Знання, 2013. С. 396–398.
4. Воротіна Л.І. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: навч. посібник / [Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк]; ред. Л. І. Вороніна. Київ : Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. 307 с.
5. Гойко А. Ф., Сорокіна Л. В., Скакун В. А. Оптимізація управління бізнес-процесами будівельних підприємств в умовах економічної кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 8. С. 58–66.
6. Єпіфанова І. Ю., Дзюбка М. Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах. *Вісник ОНУ ім. Т.Г. Шевченка*. 2017. Вип. 2 (55). С. 99–102.
7. Ковальчук В. Г., Шопіна А. М., Пономарьова А. Ю. Удосконалення стратегічного управління підприємством. *Фінансовий простір*. 2020. № 1(37). С. 66–75.
8. Олійник Л. В., Кузнєцова А. П. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 3(31). С. 118–126.
9. Трухан О.Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. № 1. Т. 2. С. 29–35.
10. Тесленок І. М., Вороська К. А. Алгоритм розробки стратегії розвитку малих підприємств. *Економічний простір*. 2017. № 125. С. 159–171.
11. Писаренко С.В., Сень О.В., Бурик В.В. Формування стратегії розвитку підприємницької діяльності фірми. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 49. С. 127–131.
12. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво [пер. з англ. В. С. Гуля]. Київ : Україна, 1994. 319 с.
13. Погорелов Ю. С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Вип. 27. Т. 1. С. 30–34. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_04.pdf
14. Горіна Г. О. Діалектика поняття «розвиток підприємства». *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 8. С. 123–127. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/8-2016/26.pdf>
15. Кондратенко Н. О., Волкова М. В. Сучасні технології управління у промисловості і будівництві. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2021. № 20(48). С. 4–9.
16. Єфременко В. В. Управлінські аспекти підприємницької діяльності в будівництві з урахуванням пріоритетів сталого розвитку. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 2. С. 33–37.

REFERENCES:

1. Bohun K. V. (2012) Rol maloho pidpryyemnytstva u rozvytku budivelnoho kompleksu [The role of small business in the development of the construction complex]. Available at: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Eco_nomics/9_85641.doc.htm (accessed February 5, 2024).
2. Varnaliy Z. S. (2004) Osnovy pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti [Basics of entrepreneurial activity] navch. posibnyk. *Znannya Ukrainy*. P. 404.
3. Vasylytsiv T. H. (2013) Ekonomika maloho pidpryyemstva [Economy of a small enterprise] navchalnyy posibnyk. *Znannya*. P. 396–398.
4. Vorotina L. I. (2002) Malyy biznes ta pidpryyemnytstvo v rynkovykh umovakh hospodaryuvannya [Small business and entrepreneurship in market economic conditions] navch. Posibnyk. *Vyd-vo Yevrop. Un-tu*. P. 307.
5. Hoyko A. F., Sorokina L. V., Skakun V. A. (2009) Optyimizatsiya upravlinnya biznes-protsesamy budivel'nykh pidpryyemstv v umovakh ekonomichnoyi kryzy [Optimizing the management of business processes of construction enterprises in the conditions of the economic crisis]. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, № 8, pp. 58–66.
6. Yepifanova I. Y. Dzyubko M. Y. (2017) Formuvannya stratehiyi rozvytku pidpryyemstva v suchasnykh umovakh [Formation of the enterprise development strategy in modern conditions]. *Visnyk ONU im. T.H. Shevchenka*, № 2 (55), pp. 99–102.
7. Kovalchuk V. H., Shopina A. M., Ponomar'ova A. Y. (2020) Udokonalennya stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvom [Improvement of strategic management of the enterprise]. *Finansovyy prostir*, № 1(37), pp. 66–75.

8. Oliynyk L. V., Kuznyetsova A. P. (2018) Metodolohichni zasady formuvannya stratehiyi rozvytku pidpryyemstva [Methodological principles of formation of enterprise development strategy]. *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya*, № 3(31), pp. 118–126.
9. Trukhan O. L. (2010) Naukova interpretatsiya funktsiy stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvamy [Scientific interpretation of the functions of strategic management of enterprises]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, № 1. (2), pp. 29–35.
10. Teslenok I. M., Vorovska K. A. (2017) Alhorytm rozrobky stratehiyi rozvytku malykh pidpryyemstv [Algorithm for developing a strategy for the development of small enterprises]. *Ekonomichnyy prostir*, № 125, pp. 159–171.
11. Pysarenko S. V., Sen' O. V., Buryk V. V. (2020) Formuvannya stratehiyi rozvytku pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti firmy [Formation of a strategy for the development of the company's entrepreneurial activity]. *Infrastruktura rynku*, № 49, pp. 127–131.
12. Druker P. (1994) Yak zabezpechyty uspih u biznesi: novatorstvo i pidpryyemnytstvo [How to ensure success in business: innovation and entrepreneurship]. *Kyiv : Ukrayina*. P. 319.
13. Pohoryelov Y. S. (2012) Katehoriya rozvytku ta yiyi ekspleynarnyy bazys [Category of development and its explanatory basis]. *Teoretychni ta prykladni pytannya ekonomiky*, № 27, pp. 30–34. Available at: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_04.pdf (accessed February 12, 2024).
14. Horina H. O. (2016) Dialektyka ponyattya «rozvytok pidpryyemstva» [The dialectic of the concept of "enterprise development"]. *Prychornomorski ekonomichni studiyi*, № 8, pp. 123–127. Available at: <http://bses.in.ua/journals/2016/8-2016/26.pdf> (accessed February 12, 2024).
15. Kondratenko N. O., Volkova M. V. (2021) Suchasni tekhnolohiyi upravlinnya u promyslovosti i budivnytstvi [Modern management technologies in industry and construction]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya»*. Seriya «Ekonomika», № 20(48), pp. 4–9.
16. Yefremenko V. V. (2017) Upravlinski aspekty pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti v budivnytstvi z urakhuvannyam prioritetiv staloho rozvytku [Management aspects of entrepreneurial activity in construction, taking into account the priorities of sustainable development]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny*, № 2, pp. 33–37.